

Igor Koršič

Slovenski film danes

Prvič po desetletjih si upam trditi, da slovenskemu filmu dobro kaže. Za to je odločilna na videz nepomembna podrobnost v novem *Zakonu o filmskem centru*, ki daje večino sedežev v nadzornem svetu Slovenskega filmskega centra stroki, to je ljudem, ki jih predlagajo stanovska društva in Akademija za gledališče, radio, film in televizijo (AGRFT). Da si ne bi kaj domišljali, za to ni zaslužna država. Ta je pač filmu tradicionalno in čedalje bolj nenaklonjena, zato je preživetje slovenskega filma odvisno od tega, koliko bo filmska stroka sama sposobna zaščititi in razvijati filmsko kulturo. Žal je tako, kljub temu da je film, kot vsaka kultura, v javnem interesu. Vsi vidimo, da imamo državo, ki ni sposobna uveljaviti veliko usodnejših interesov od nacionalnega filma. Poleg odločilne večine v nadzornem svetu centra je še nekaj novih dejstev, ki jih lahko razumemo kot dobre znake. Filmski oddelek na AGRFT, ki je od ustanovitve leta 1963 imel samo eno študijsko smer, filmsko režijo, in je bil tako nekakšen svetovni in nefunkcionalni unikum, se je z bolonjsko reformo razširil na nove smeri: montažo, filmsko fotografijo, scenaristiko ... Še pred dobrim desetletjem so na AGRFT že plašno izrečen predlog novih smeri razumeli kot ogrožanje obstoja filmskega oddelka. Zaradi govoric z več ministrstev, da bodo še tisti oddelek ukinili, je vladala panika. Kakšna razširitev neki! Danes je filmsko ustvarjanje privlačen študij, ki ga poskušajo razvijati tudi na marsikateri novi univerzi. Številčnost filmske stroke in s tem tudi sposobnost zavarovati nacionalni film posledično hitro naraščata. Tu je še Kinodvor, ki skupaj z LIFF dokazuje, da se filmska kultura pri občinstvu, kljub vsem poskusom, ne da kar tako izbrisati. Položaj filma utrjuje tudi ustanovitev Zavoda avtorjev, izvajalcev in producentov avdiovizualnih del Slovenije (Zavoda AIPA) za uveljavljanje malih in kolektivnih avtorskih pravic za avdiovizualna dela. Potencialno pomeni ta zavod relativno neodvisnost organizirane stroke od države. In še eno malenkost je treba dodati: delamo gledane, kakovostne in poceni filme.

Zakaj ta obrambna retorika? Zato, ker se je v zadnjih dvajsetih letih država pokazala za glavnega sovražnika filmske kulture pri nas. Ves čas je pretežno obstruirala razvoj slovenskega filma. Pri tem ni šlo za skrb za proračunska sredstva, kot bi si kdo lahko mislil. Zaradi neodzivanja s paritetnimi sredstvi je zapravila na stotine tisočev, morda milijone evropskih sredstev. Neurejena kinematografija je dražja, kot bi bila, če bi bila organizirana, dražja kot dobro premišljen, strateško voden sistem. Razen tega naša kinematografija državo malo stane. Vsaj doslej je bila najcenejša, precej cenejša od ljubiteljske kulture, cenejša od nekaj opernih predstav. Ve se, da je naša država po kakovosti, denimo demokracije, in učinkovitosti tam nekje na 50. mestu na svetu. Slabša kot je, bolj je napadalna. Vemo tudi, da je naša draga in neučinkovita država najšibkejši člen, usposobljenost, pridnost in ustvarjalnost prebivalstva pa naša največja konkurenčna prednost.

Kako je vendar mogoče, da država, instrument, ki smo si ga končno uspeli pridobiti, deluje proti interesom, ki bi jih morala uveljavljati? To vprašanje me muči vse od leta 1991. Mučenje ni pretirana beseda, saj gre za šoke in grozo, podobno oni, ki je pogosta v Hitchcockovih filmih, ko junaki spoznajo, da so nekje z morilcem in ne s prijateljem. Ker sem petnajst let živel in deloval na Švedskem, je zame šok toliko hujši. Kot vemo, je Švedska odlično organizirana, skrajno racionalna in povrh še pravna in pravična država. Vse naštetu velja tudi za njihovo kinematografijo. To se nazorno kaže v dejstvu, da ima vsa naša filmska šola na razpolago toliko prostora kot dve stranišči na oni v Stockholmu. Ko se je tradicionalna filmska ekonomija v petdesetih letih preteklega stoletja zaradi nastopa televizije sesula, je država v nekaj letih poskrbela, da je nastal Švedski filmski inštitut, ki je oblikoval strategijo in poskrbel za celotno filmsko kulturo v novih razmerah. Neki naš sekretar na Ministrstvu za kulturo (MK) je Švede na njihovem inštitutu prepričeval, da smo glede filmske politike primerljivi, če ne boljši od njih. In mi v imenu države zagrozil, ko sem s podatki Švedom nalil čistega vina. Tu se skriva morda odločilna razlika med Skandinavci in nami. Pri njih se v javnosti ne laže. Da bi se pri njih neki državni sekretar hvalil z neobstoječim, je seveda nekaj nezaslišanega. Tak človek še na mestu vratarja ne bi preživel. Tako racionalno državo sem po petnajstih letih vzel za samoumevno. Zaradi domotožja in ranjenega narodnega ponosa mojega očeta, primorskega pregnanca, sem Slovenijo in Slovence idealiziral in sem resnično verjel, da smo vsega, česar so sposobni Švedi, sposobni tudi mi. Moje, včasih histerične, reakcije na stanje na področju slovenskega filma se da razumeti tudi ob upoštevanju teh mojih zablod. Če bi bil glede svojih rojakov bolj

realističen, če bi sporočila Cankarja in Prešerna vzel resneje, potem me ne bi smelo presenetiti, ko je na primer prvi demokratični minister za kulturo ob privoščljivih komentarjih medijev začel kinematografijo ukinjati. Če bi malo bolje poznal in upošteval slovensko zgodovino, me ne bi smelo čuditi, da je MK v svojem uradnem dokumentu tik pred osamosvojitvijo tujcem dopovedovalo, da nismo sposobni imeti svoje kinematografije, da pa bi se morda lahko specializirali za kratke filme in koprodukcije s kakšno bolj sposobno kinematografijo (Češko). Ne bi se čudil, da je bilo Društvo slovenskih filmskih ustvarjalcev (DSFU) primorano s poslanskim zakonom, ob nasprotovanju MK in vlade, zaščititi minimalno produkcijo filma in s tem njegov obstoj. Če bi bil treznejši, me ne bi šokiralo, ko je slovenskemu filmu država (MK) onemogočala evropsko povezovanje, češ da slovenski ustvarjalci niso zreli za to ... Vse skupaj pa je pripeljalo do tega, da smo se v nekaj letih uspeli prebiti na zadnje mesto v Evropski uniji. (Pardon, pravkar nas je prehitela Madžarska.) Kljub temu da smo bili nedavno tega zaradi vsiljenega zakona o skladu še najbolj obetavna med novimi članicami Evropske unije. V Evropi so pričakovali, da bomo postali mali regionalni center, kot na primer Danska v Skandinaviji, namesto tega smo postali črna luknja. Že zdavnaj nas je prehitela celo Hrvaška. Če me ne bi Švedska pomehkužila, bi si rekel, kot pravi Izi v filmu Janeza Burgerja *V leri*: "To je vse normalno!" To Izijevo modrost tudi najpogostejše slišim od ljudi, ki se odzivajo na moje tožbe. "To je vse normalno! Tako mora biti. Saj nikoli ni bilo drugače! Poglej kmetijstvo. Poglej gospodarstvo. Vse povsod enako." Veličasten finale te filmske samodegradacije me je dokončno povozil: za filmsko boleznijo je nenadoma zbolela vsa država! Kaj se torej dogaja?

Slovenska kinematografija je majhna in pregledna. Društvo slovenskih filmskih ustvarjalcev ima okoli 200 članov. Društvo slovenskih režiserjev jih ima 30 itd. Nekaj sto ljudi je še v državni administraciji, na Vibi (tam jih je 16), v filmskem izobraževanju, distribuciji, prikazovanju in produkciji reklam. Vsi ti delujejo znotraj malo večje enote avdiovizualnega sektorja. Gre za nekaj tisoč ljudi, ki so pretežno zaposleni na televizijah. Slovenija je medijsko razvita, medijsko intenzivna država, zato je vse, razen kinematografije, glede na velikost dežele sorazmerno veliko. Za svojo nerazvito, ekstenzivno kinematografijo država nikoli ni imela nobene strategije, čeprav so bolj ali manj premišljeni cilji zapisani v razne *Nacionalne programe za kulturo*, ki so večinoma nekakšen ritual, alibi in mrtva črka na papirju. Filmska politika je predvsem plod pretežno zakulisnega in brezglavega političnega in interesnega prerivanja za delitev in nadzor nad to pogačico. "Oblasti" se javnih razprav izogibajo. Vedo sicer, da so

bile včasih v navadi, vendar jih hlinijo, se jih bojijo in deležnike v sektorju nenehno postavljajo pred izvršena dejstva. Izigravajo dogovore ter se, ko razlagajo evidentno kaotičnost razmer, sklicujejo na zakone in pomanjkanje časa. Težko je reči, v kaj verjamejo. Vse kaže, da gre za primitivni neoliberalizem, mrkaičizem, če je zadeva vredna tako kunštnega imena. Kajti gre za to, da klika tistega, ki se je prikopal do "ablasti" pridobi čim več nadzora nad ustanovami, ki so priključene na javna sredstva. Pri tem pred javnim interesom in državnim poseganjem ščitijo tisti del avdiovizualnega sektorja, ki s filmom edini ustvarja dobičke, se pravi distribucijo, prikazovanje in televizije.

Kdo je kriv oziroma kaj je krivo za to? Prvi, ki sem jih sumil, še v Jugoslaviji, so bili normalno komunisti, pravzaprav tagrdi komunisti in njihove tajne službe. V osemdesetih letih 20. stoletja sem bil prepričan, da so filmu prav ti krojili usodo. Ker se po osamosvojitvi ni nič bistvenega spremenilo, ker je vse šlo samo na slabše, ker je bilo doslej najbolj grozljivo obdobje pod domnevnimi "sproščevalci" in "svetilničarji demokracije", seveda o taki konspiraciji danes malce dvomim. Naše nekdanje politične razmere sem si vedno razlagal z obstojem dveh frakcij v partijskih vladajočih krogih. Predstavljal sem si, da so tagrdi, totalitarci, dogmatiki, antidemokrati, ki so z Dolomitsko izjavo sicer zavladali, nekako vseeno sovladali z neko drugo tradicijo, ki je tudi izhajala iz NOB, liberalno po duhu, prosvetljeno in demokratično usmerjeno. V mojih predstavah so bili slednji zaščitniki pravih vrednot, tudi kulture znotraj oblastnih struktur. Vemo, da so komunisti, dokler je film še bil najbolj množičen medij, nanj veliko dali. Razen tega je bil pri nas film očitno tudi instrument za pridobivanje deviz in pranje denarja. Tako sem videl na eni strani Bojana Štiha, na drugi pa, vsaj na področju filma, skoraj vse ostale. Določeni dogodki, ki sem jim bil priča, so moje domneve potrjevali. Za film *Rdeči boogie*, na primer, "cenzorji" niso hoteli podpisati dovoljenja za javno predvajanje. Ko je Štih poklical Jožeta Smoleta in je ta podpisal, pa so brez problema podpisali tudi ostali. Seveda danes vem, da sem se vse preveč zagledal v Smoleta, kajti za razumevanje politične Slovenije je odločilno obnašanje preostalih. Okoli osamosvojitve sem tako upal, da je nekje v starih partijskih in obpartijskih strukturah nekdo, neka skupina morda, ki skrbi za interese kulture in filma. Računal sem na nekakšnega Smoleta. Pa se je pokazalo, pri divji, zakulisni privatizaciji in likvidaciji kinematografov, Vesne in Vibe in vsega skupaj, da so s tem opravljali oni, ki so podpisovali samo, če je podpisal tudi Smole. Vsi ostali – univerze, vest naroda, pisatelji, domnevno dobra in močna kritika ter strokovni mediji, politične stranke – so bili pri tem tiho kot miši. Nekdo, ki je v vse

to že dolgo vpleten, "grozi" s knjigo o divji privatizaciji kinematografije. Sem prepričan, da te knjige ne bomo videli. Seveda sem s škofom Šuštarjem domneval, da je demokracija morda prezimovala tudi v cerkvi. Dokler nisem začel sumničiti, da gre film morda v nos novi nestrpni in oblastitželjni cerkvi, ki si s koalicijskimi pogodbami pridobiva nadzor nad mediji in kulturo. Vedno je bila sumljiva očitna zavist med zaščitnimi gledališčniki in domnevno parvenijskimi filmarji, pa davna zamera zaradi delovanja Kina Central v Deželnem gledališču (današnji operi). Pri nas imajo zamere neskončno dolge brade. Sumil sem resentment kritikov in teoretikov do umetnikov nasploh, pa seveda očitni pohlep trgovcev (prikazovalcev in njihovih ideologov), ki bi, jasno, imeli same uspešnice in jim zahtevnejši filmi zmanjšujejo dobiček. Verjetno vse to po malem drži. Žal pa je največji razlog, za katerega je jasno, da se ne nanaša samo na film, ampak na vse v tej državi, politična nezrelost Slovencev. Naša nesposobnost, da bi si organizirali delujočo državo. Sodobna liberalna država je predvsem instrument za uveljavljanje in omogočanje razvoja gospodarstva in kulture, vsega, kar je v javnem interesu. Pri nas tega ni niti na retorični ravni. Vam je kaka vlada, kako ministrstvo že kdaj kaj konkretnega obljubilo? Ste kdaj videli kak konkreten volilni program, ki ni bil plagiat najslabšega na ameriških volitvah, za kar so poskrbele domače PR-agencije? Kdo pri nas govori o kakih vizijah in strategijah? (Razen o nekih neobstoječih vlakih.) Drnovškov pregon vizij na psihiatrijo je bil jasen omen. Glede na protireformacijo, Meternichovo policijsko državo, smrtno bolno monarhijo, jugoslovansko anarhijo in diktaturo ter komunistično diktaturo to niti ni čudno. Glede tega partizani niso bili izjema. Bili so konspirativna vojska in zato le še bolj avtoritarni in nedemokratični. Od kod se naj ob taki zgodovini vzameta politična zrelost in modrost, ki sta potrebni za vodenje države?

Kako je torej razkroj potekal pri filmu? In kaj in zakaj se je danes morda spremenilo? Vse je temeljilo na že omenjenih, do onemoglosti ponavljanih treh lažnih mitih: da je film drag za državo, da ni gledan in da je zanič. Vemo, kako se je začelo. Z že omenjenim prvim demokratičnim ministrom, ki je takoj na začetku slovenske države kinematografijo hotel ukiniti. Za ta načrt, zaprti v svoje slonokoščene oblastniške stolpe, izvajalci niso navedli nobenih razlogov. Menda tudi takratnem šefu vlade ne. V javnost je pricurljala vest, da jih je motila opolzka beseda v nekem scenariju in so zato tisti, takrat edini filmski načrt zatrli. "Desnim" se je enako zgodilo še enkrat, ko so se sladostrastno naslajali nad spolnim aktom, narisanim v *storybordu*, skici za filmski prizor. Je to umetnost, sta vpila minister in nekdanji avtor pornografskih filmov (po lastnem

hvalisanju) na MK, kot da bi bili v času inkvizicije. Glede na to, za kako nezaslišano zgodovinsko regresijo gre, je naravnost grozljivo, da se na te stvari ni nihče odzival. Vsa stroka, vsa kultura, vsa demokratična javnost, vse stranke, vsi so samo nemo opazovali. Vendar ta inkvizicijska histerija še zdaleč ni največja nesreča za slovenski film. Niti ne smemo trditi, da so uničevalci filma in filmske kulture le neki zblojeni ultradesničarji. Rudi Šeliga denimo, je v zelo kratkem času v "desni" vladi kot predlog *Nacionalnega kulturnega programa* objavil zelo jasen načrt, prvo pravo državno strategijo za ureditev kinematografije. Ne, priznati si moramo, da so doslej agonijo slovenskega filma ohranjali predvsem mnogi njegovi domnevni prijatelji in zaščitniki. Prihajajo iz različnih strank, ki jih, kot je pri nas navada, po potrebi menjajo. Prihajajo tudi iz različnih strok. Nekateri so trgovci s tekstilom, drugi nekdanji predavatelji samoupravljanja, tretji diplomanti umetnostne zgodovine, primerjalne književnosti ... Marsikaj skupnega imajo. Vsi so največji strokovnjaki za film. Druži jih prezir do slovenske filmske ustvarjalnosti. Primer je tista o Slovencem primerni niši s kratkimi in koprodukcijskimi filmi! Prisegam, to je zapisano v slovenščini in angleščini v uradnem in mednarodnem dokumentu (zborniku) MK. Teh mojstrov demagogije ni nihče spregledal. Mediji so ponižno posredovali njihova poročila o navdušenju, ki ga je slovenska filmska politika povzročila v Strasbourgu na Svetu Evrope. Vsi nenehno poudarjajo majhnost Slovenije. Zaradi te majhnosti načelno dvomijo, da bi v takšni srenji nastalo kar koli dobrega. Sicer Slovenija brez subvencije res ne more, vendar zato, ker je njeno tržišče majhno. Zakaj zaboga potem Francija in Danska namenita petkrat več javnih sredstev na glavo prebivalca za svoj film kot mi! Na primer! Svojim bralcem in poslušalcem ne povedo, da film subvencionirajo prav povsod po Evropi in praviloma precej več kot mi. Razlika je samo med tistimi, ki to delajo z levo roko, nepremišljeno in netransparentno, in tistimi, ki si s tem namerno, načrtno, sistematsko gradijo svojo filmsko kulturo. Ko naši eksperti govorijo o odnosu kinematografije do državnega proračuna, radi uporabljajo besede, kot so "zažiranje", "sesanje", "odtekanje", "napajanje". Sugerirajo nam, da smo v Evropi poseben primer, naši ljudje, ki jih nagovarjajo, pa žrtve, saj moramo samo mi iz državnega proračuna plačevati za svoje filme, ki jih razen tega, da so dragi in zanič, niti nočemo gledati. Kot vsaka umetnost in blago se kakovost filmov preverja na mednarodnih festivalih (sejmih). Mednarodne nagrade ti naši državni eksperti diskvalificirajo in nas radi primerjajo z ZDA in petdesetimi leti. V petdesetih letih 20. stoletja, ja, takrat smo imeli Triglav film, ki je delal s tujci za profit (v resnici so pridobivali devize za takratne tajne službe). V petdesetih letih smo Slovenci

imeli Čapa, katerega prednost je bila menda, da ni bil Slovenec in je zato znal delati dobre in gledljive filme. Pri tem pozabljajo, da so bila petdeseta leta popolnoma druga zgodba. Da takrat ni bilo televizije in da je Slovenija imela okoli 300 polnih kinematografov. Nič drugače ni bilo drugod po Evropi in svetu. Res je bil Čap mojster predvojnega studijskega filma, vendar so gledljive filme delali tudi Slovenci, čeprav so se komaj začeli ukvarjati s to dejavnostjo in umetnostjo, pol stoletja za večino drugih narodov. Čapovski filmi so takrat zaradi novih valov prišli iz mode povsod po Evropi. Dejstvo je, da je povprečna gledanost slovenskega filma danes enaka povprečni gledanosti ameriškega. Gledanost domačega filma je neprimerno boljša pri nas kot na primer v Avstriji in drugod po Evropi. Pogosto je letna povprečna gledanost slovenskega filma tudi do dvakrat večja od gledanosti tujih filmov. ZDA, Hollywood pa obvladuje, z vsemi sredstvi, svetovno medijsko tržišče. Film se praviloma poplača doma. Iz tujine pride čisti dobiček. MK je nasprotovalo predlogu zakona o filmu, ki smo ga leta 1992/1993 napisali v DSFU, češ da moramo počakati na krovni zakon o kulturi. Vedeli smo, da je krovni zakon babilonski stolp, ki ne bo nikoli končan. Ker smo se zavedali, da nam bo, če bomo čakali, stroka atrofirala in film izginil, je takratni predsednik društva Buh šel v parlament in v enem letu pribarantal *Zakon o filmskem skladu*, ki je zagotavljal minimalno produkcijo, ki je še omogočila preživetje infrastrukture. Cena, ki smo jo v barantanju plačali, je bilo izločenje prikazovalcev in distributerjev iz predloga zakona. Menda zelo težko živijo in bi jih vsako vmešavanje države z njenim javnim interesom ogrozilo. Druga zasebna podjetja lahko propadejo (Rog, Gradis, SCT ...), tile pa ne. Verjetno nas hočejo prepričati, da bi koloseje preprosto podrli, komercialne televizije zaprli, mi pa bi ostali brez filma. Ko so izločili prikazovanje in distribucijo, smo izgubili glavni predpogoj za učinkovito in celostno filmsko politiko. Gre za celotno verigo, *chain of values*, kot v kmetijstvu, pridelava hrane, kmetijsko-predelovalna industrija in trgovina. Ta primer jasno kaže, kdo v tej državi piše zakone. Pri tem je država do neokusnosti samovoljna. Sicer znano dejstvo, da je namreč tisti zakon bil poslanski in ne vladni in da smo ga izsilili proti volji MK, tega dejstva na ministrstvu od leta 1994 niso bili sposobni zapisati v noben uradni dokument. Izražajo celo pričakovanje, naj jih vendar razumemo, češ, saj veste, država ne more pisati nekaj proti sebi.

Imeli smo veliko primerljivih vzorov. Ko se je v nekem *poolu* za širjenje dobrih praks prvič pojavila Irska, je prišla sekretarka z MK ob bojevitosti asistenci kolega z Ministrstva za finance in oba sta diskvalificirala Irsko in njeno politiko. Irska je takrat v dveh letih povečala svojo filmsko

produkcijo za 3500 %. Ja, prav ste prebrali. 36.000 Ircev je kar naenkrat delalo v tej novi industriji (6000 novih delovnih mest). Ircev je bilo takrat še 3,5 milijona. Ja, bodo rekli, Irci imajo zdaj veliko finančno krizo. Imajo jo, res. Kot ena najbogatejših držav Evrope. Ko so začeli izvajati reforme, tudi filmske, so bili ena najrevnejših in najbolj zaostalih. Srečo sem imel, da sem lahko za tri dni povabil na obisk ministra – pesnika, ki je tisto reformo izvedel, z njegovim ključnim sodelavcem vred. Ministrica Rihterjeva ga je sprejela, on pa je tri dni na MK razlagal politične in administrativne trike, ki so potrebni za uspeh. Sekretarje, ki so ga poslušali, sem skušal nagovoriti, da bi te pogovore posneli. Navodila so bila namreč precej podrobna in zapletena. Seveda zaman. Zadeva potem ni imela nadaljevanja. Je pa ministrica pripravila zakonski predlog, ki so ga agresivni in dobro organizirani protilobisti, tudi iz njene lastne koalicije, zaustavili. Potem se je Rihterjeva odločila zaigrati na zadnjo karto: tik pred volitvami nas je peljala k predsedniku vlade. Ko je Rop prebral naše predloge, je, kot je dejal, kot ekonomist izrazil navdušenje in obljubil aktivnosti takoj po “turbulenci” (volitvah). Nova vlada je začela ambiciozno, s poskusom celostnega reševanja, vendar je delala avtoritarno, menda pod neposredno komando šefa, mimo stroke, in si prizadevala za čim večji državni nadzor, celo vsebin, v popolnem nasprotju z evropsko politiko. Niso nas poslušali, ko smo tudi njim govorili, da je zakone lahko pisati, da pa jih je težje s prizadetimi deležniki dogovoriti. In da je dogovarjanje absolutno nujno, tako rekoč temelj vsega. Pri nas so navajeni pisati zakone na pamet in jih potem prizadetim deležnikom vsiliti kot izvršeno dejstvo. “Desni”, “sproščevalci” in “svetilničarji” se sploh niso bili pripravljali pogovarjati in so DSFU, ki je pri tem vztrajal, obsodili na izginotje. Našli so svoje “dobre Slovence” – ki morajo biti uslužni, kot pravijo, saj so uslužbenci – in tiste, ki od teh uslužbencev pridobivajo sredstva, ter društvo z vsemi sredstvi skušali uničiti. Najprej so nam vsilili diskriminatorni način financiranja. Financirali naj bi se z razpisi za akcije filmskega sklada. V naše stroške za akcije, ki so bile edini vir za naše financiranje, ni bilo mogoče vključiti stroškov režije. Vloga društva je v imenu javnega interesa tudi nadzor nad delovanjem filmskega sklada. Tako ni čudno, da sklad po ukazu MK društvu ni plačal računov za že izvedene akcije. Nismo več zmogli plačevati računov, izklopili so nam elektriko in telefone, blokirali račun, zapustila nas je tajnica ... Ni nam pomagala aktivna in javna podpora komisarke za informacijsko družbo Evropske komisije Redingove niti nekdanjega francoskega ministra za kulturo Toubona. So mi namignili pod Janševim ministrstvom, da v slonokoščnem stolpu ne slišijo radi o Evropi in mednarodnem sodelovanju. Kmalu so me izjemno odločno in

hitro zamenjali v Eurimagesu. S tem se je Slovenija degradirala na raven Turčije, ki je edina na enak način, evidentno politično menjala svojega predstavnika. Pod novo koalicijo se je politika že toliko spremenila, da kljub obljubam že tri leta ni bilo razpisov, niti za naš program niti za paritetna sredstva za že pridobljene mednarodne projekte. Po našem zariplem vztrajanju so nam namenili mali obliž na rane. Dejansko nas je s posojili rešila nemška sestrška organizacija. In kaj se je dogajalo s skladom? Računsko sodišče ni bilo zadovoljno z njegovim poslovanjem (sodišču, tožilstvu in protikorupcijski komisiji smo ga prijavljali sami). Po dolgem času je računsko sodišče prišlo do presenetljivega sklepa: res je, sklad ni posloval zakonito, razen tega je njegov status nezakonit. Tako so predlagali, da se dejavnost prenese nazaj na ministrstvo. Če bi to res storili, bi bili takrat prvi in edini v Evropi (zdaj nas je prehitela Madžarska). Verjetno so se tega zavedali tudi na MK in so zato pristali na drugo rešitev, na spremembo statusa iz sklada v agencijo. Seveda je bila to imenitna priložnost za celovito reformo. Vendar tega niso storili in so nas po hlinjeni javni razpravi postavili pred izvršeno dejstvo parcialnega zakona, brez izpostavljenе strategije. Ker ga nismo mogli ustaviti, smo pristali na parlamentarno amandmiranje, s čimer smo dosegli prevlado predstavnikov stroke v nadzornem svetu novega Slovenskega filmskega centra. Izposlovali smo tudi minimalno filmsko produkcijo, h kateri so zavezane televizije.

Pred kratkim je MK dalo v javno razpravo analizo stanja na področju avdiovizualnega sektorja in kinematografije za nov *Nacionalni program za kulturo*. Še ena mantra, ki se ne razlikuje kaj prida od ducatov predhodnih. Vsi ti spisi so sami sebi namen. Kaže, da gre za predpripravo na privatizacijsko prilaščanje državnega zavoda Viba film. Doktrina vulgarnega liberalizma zapoveduje, da je država vedno slab gospodar. Interesenti to dokažejo tako, da poskrbijo, da država v Vibo vse manj investira in ji s tem otežujejo normalno delovanje. Običajna taktika izčrpavanja pred prevzemom. Zato mora Viba v javno-zasebno partnerstvo, kar preprosto pomeni, da se nekaj zasebnikov pripne na državne jasli. Človek lahko po delovanju ljudi, ki se trudijo vladati kinematografiji, sklepa, da gre pri vsem skupaj le za to, kdo se bo pripel na javno financiranje. V ta namen je treba utrditi nezaupanje v domačo filmsko ustvarjalnost s ponavljanjem treh laži. Po trenutni analizi MK je to domnevna nekakovost filmske in televizijske produkcije, izražena z obtožbo, "da ne sledijo sodobnim avdiovizualnim smernicam, ne po formalno-vsebinski ne po produkcijski plati". Seveda ni nikjer zapisano, kaj naj bi te domnevne smernice bile. Po eni strani diskvalifikacija profesionalne filmske in televizijske

produkcije, ki da ni dovolj "konkurenčna" in ne ustreza "smernicam" (kaj je ta konkurenčnost še lahko ob visoki gledanosti in kakovosti, ki jo potrjujejo mednarodne nagrade?), po drugi strani hvala komercialnim studiem, ki "večino prihodka ustvarijo na področju komercialne filmske in avdiovizualne dejavnosti. Potencialno ti subjekti predstavljajo partnerje v novih nadgradnjah in investicijah državne infrastrukture", zato ker so ob nekonkurenčni filmski in televizijski produkciji "izjema (so) ustvarjalci in profesionalci, ki veljajo za vrhunske in so angažirani tudi v visoko komercialnih (reklamnih) produkcijah". Tu je srž zadnje analize MK, ki je predpriprava za novi *Nacionalni program za kulturo*. Neoliberalno zagledani v privatizacije za vsako ceno so našli svoje idole, odrešeničke slovenske kinematografije, tako produkcije kot Vibe, ki domnevno ni dovolj konkurenčna. Res so firme, ki pri nas delajo reklame, vrhunske in cenjene na mednarodnem tržišču. Vendar gre pri snemanju reklam in umetniškem ustvarjanju za dve popolnoma različni dejavnosti, ki se ju ne da meriti z enakimi vatli "konkurenčnosti", "kakovosti" in "uspešnosti". Zato reklamariji ne morejo biti rešitev za slovensko kinematografijo. Razmišljanje v to smer kaže, kako hudo je pri nas z razumevanjem filmske kulture in njene "konkurenčnosti".

Od kod torej razlogi za optimizem? Imamo večino v nadzornem svetu osrednje ustanove slovenske kinematografije, imamo neki zakon, ki zavezuje televizije, da morajo odvajati sredstva za kinematografski film, imamo avtorsko agencijo AIPO, imamo nove študijske smeri na filmskem in televizijskem oddelku AGRFT in imamo sorazmerno enotno in zavedno stroko. Še vedno pa nimamo celostne politike, kompletne *chain of values*. "So what," bi rekel predsednik vlade. Če naših svetnikov ne bo preslepila oblast, so prav oni tisti, ki lahko slovensko filmsko politiko pripeljejo do usodnega preobrata.

Vendar bo odslej igra drugačna. Ta naš nadzorni svet potrjuje vse od kadrov, direktorja do raznih nacionalnih programov. Bo treba podkupiti pet od teh ljudi, sicer ne bo šlo. Ministrstvo za kulturo se bo moralo bolj potruditi. V kolikor se seveda z novimi volitvami ne vrnejo komisarji, ki se bodo lotili vsega tega s spreminjanem zakonov in z dekreti. Tako kot na Madžarskem. Očitno je, da jih evropska, minimalno civilizirana pravila motijo, tako kot Madžare. Zato bo zanimivo gledati, kako se jim bodo skušali izogniti. Vendar za zdaj vse kaže, da je slovenski film prvič v zgodovini v rokah stroke. Gre za bistveno novost, ki zna igro okrog filmske politike obrniti na glavo.